

КОМПЕТЕНТНОСТ НА СЪДА НА ЕВРОПЕЙСКИЯ СЪЮЗ

Съдът на Европейския съюз (Съдът на ЕС) се състои от две съдилища — Съда и Общия съд — и предоставя различни средства за правна защита съгласно член 19 от [Договора за Европейския съюз](#), членове 251—281 от [Договора за функционирането на Европейския съюз](#) (ДФЕС), член 136 от Договора за Евратом и Протокол № 3, приложен към Договорите, относно Статута на Съда на Европейския съюз.

СЪД НА ЕС

A. Пряк иск срещу държави членки или институция, орган, служба или агенция на Европейския съюз.

Съдът се произнася по искове срещу отделни държави или институции за неспазване на техните задължения, произтичащи от правото на ЕС.

1. Иск срещу държава членка за неизпълнение на задължения от нейна страна

Тези искове се предявяват:

- или от Комисията, след фаза на досъдебно производство (член 258 от ДФЕС): предоставя се възможност на държавата да представи своите съображения и мотивирано становище ([1.3.8](#));
- или от държава членка срещу друга държава членка, след предварително сезиране на Комисията (член 259 от ДФЕС).

Роля на Съда:

- установяване дали съответната държава членка действително не е изпълнила своите задължения — в такъв случай на тази държава се разпорежда да прекрати незабавно неизпълнението на задължения;
- ако след завеждане на последващ иск от Комисията Съдът установи, че съответната държава членка не се е съобразила с неговото решение, Съдът може да ѝ наложи имуществена санкция (под формата на еднократно платима сума или периодична имуществена санкция), чийто размер се определя от Съда въз основа на предложение на Комисията (член 260 от ДФЕС).

2. Иск за отмяна на незаконосъобразни актове или за установяване на неправомерно бездействие на институциите на ЕС

Относно: случаи, при които подателят на иска претендира за отмяна на мярка, за която се твърди, че е в противоречие с правото на ЕС (отмяна: член 263 от ДФЕС) или в случай на нарушаване на правото на ЕС, при което институция, орган, служба или агенция се е въздържала от вземане на решение (член 265 от ДФЕС).

Сезиране: исковете могат да бъдат заведени от държавите членки, от самите институции, както и от всяко физическо или юридическо лице, ако искът се отнася до мярка (по-конкретно регламент, директива или решение), приета от институцията, орган, служба или агенция на ЕС, която ги засяга непосредствено.

Роля на Съда: Съдът обявява акта за недействителен или установява бездействие, като в такъв случай допусналата нарушение институция е задължена да вземе необходимите мерки, за да изпълни решението на Съда (член 266 от ДФЕС).

3. Други преки искове

Тъй като Общият съд е компетентен да разглежда всички искове на първа инстанция, посочени в членове 263, 265, 268, 270 и 272 от ДФЕС, пред Съда се предявяват само искове срещу решения на Комисията за налагане на санкции на дружества (член 261 от ДФЕС), както и искове, предвидени в [Статута на Съда на Европейския съюз](#) (последно изменен с [Регламент \(ЕС, Евратом\) 2019/629 от 17 април 2019 г.](#)). Член 51 от Статута на Съда на Европейския съюз предвижда, че чрез дерогация от правилото по член 256, параграф 1 от ДФЕС Съдът запазва правомощието да разглежда исковете, посочени в членове 263 и 265 от ДФЕС, когато са заведени от държава членка срещу:

- акт или бездействие на Европейския парламент или Съвета, или на двете институции, действащи съвместно, освен за:
 - решения, взети от Съвета съгласно член 108, параграф 2, трета алинея от ДФЕС;
 - актове на Съвета, приети съгласно регламент на Съвета относно мерките за търговска защита по смисъла на член 207 от ДФЕС;
 - актове на Съвета, чрез които Съветът упражнява изпълнителни правомощия в съответствие с член 291, параграф 2 от ДФЕС;
- акт или бездействие на Комисията съгласно член 331, параграф 1 от ДФЕС.

Съдът на Европейския съюз запазва също така правомощието да разглежда исковете, посочени в същите членове, когато те са заведени от институцията на Съюза срещу акт или бездействие на Европейския парламент, на Съвета, на тези две институции, действащи съвместно, или на Комисията, или са заведени от институцията на Съюза срещу акт или бездействие на Европейската централна банка.

Б. Косвен иск: въпрос относно валидността на акт, повдигнат пред национален съдебен орган (член 267 от ДФЕС — преюдициални заключения)

По правило националните съдилища прилагат правото на ЕС, когато това е необходимо за решаването на дадено дело. Когато обаче националният съдебен орган е сезиран по въпрос, свързан с тълкуването на това право, този съдебен орган може да поиска от Съда на Европейския съюз да се произнесе по този въпрос с преюдициално заключение. Ако става въпрос за съд, чиито решения не подлежат на обжалване, сезирането на Съда на ЕС е задължително. Националният съд повдига въпрос(и) относно тълкуването или валидността на разпоредба на правото на ЕС обикновено под формата на определение или друг акт на съда в съответствие с националните процесуални правила.

В решението си от 11 декември 2018 г. по дело C-493/17 ([Weiss](#)) обаче Съдът постановява, че „Съдът трябва да откаже да се произнесе по отправеното от национална юрисдикция запитване само ако е съвсем очевидно, че исканото тълкуване или исканата преценка на валидността на норма от правото на Съюза няма никаква връзка с действителността или с предмета на спора в главното производство, когато проблемът е от хипотетично естество или още когато Съдът не разполага с необходимите данни от фактическа и правна страна, за да бъде полезен с отговора на поставените му въпроси“. Секретариатът на Съда съобщава на страните по националното производство, както и на държавите членки и институциите на Европейския съюз за постъпилото преюдициално запитване. Те разполагат с два месеца за внасяне на писмени бележки до Съда на Европейския съюз.

В. Компетентност в качеството на инстанция по обжалване

Съдът на ЕС също така разполага с компетентност, ограничена до правната страна на спора, да преразглежда решения и определения, постановени от Общия съд. Жалбата няма суспензивно действие по отношение на атакувания акт.

Ако жалбата бъде сметена за допустима и основателна, Съдът на Европейския съюз отменя решението на Общия съд и сам постановява решение по делото или в противен случай връща делото за ново разглеждане от Общия съд, който е обвързан с постановеното решение.

ПОСТИЖЕНИЯ

Съдът на Европейския съюз се утвърди като особено важен фактор, някои дори го наричат движеща сила на европейската интеграция.

А. Общи бележки

Със своето решение от 5 февруари 1963 г. по дело 26-62 ([Van Gend & Loos](#)) Съдът утвърди принципа на пряка приложимост на правото на Общността, която да се зачита от съдилищата на държавите членки. По подобен начин неговото решение от 15 юли 1964 г. по дело 6-64 ([Costa / E.N.E.L.](#)) беше от основополагащо значение за определянето на правото на Общността като самостоятелен правен ред и за установяването на неговото върховенство спрямо разпоредбите на националното право. Съдът винаги се е позовавал на своите върховни правомощия при определянето на връзката между правото на ЕС и националното право. По ключовите дела [Van Gend & Loos](#) и [Costa / E.N.E.L.](#) Съдът разви основните доктрини за върховенството на правото на ЕС. Според тези доктрини правото на ЕС се ползва с абсолютно предимство пред националното право и това предимство трябва да се взема предвид от националните съдилища при постановяването на техните решения. В своето решение от 17 декември 1970 г. по дело 11-70 ([Internationale Handelsgesellschaft](#)) Съдът на ЕС постановява, че правото на ЕС се ползва с предимство дори по отношение на основните права, гарантирани в националните конституции. В точка 3 от мотивите си по това дело Съдът посочва: „Валидността на общностен акт или действието му в рамките на държава членка не могат да бъдат засегнати от твърдения, че той противоречи на основните права, формулирани в конституцията на тази държава, или на принципите на

националната конституционна структура". Съдът потвърди тези доктрини в някои последващи дела (вж. дело 106/77, [Simmenthal](#) (1978 г.), дело 149/79, [Комисия / Белгия](#) (1980 г.), дела С-46/93 и С-48/93, [Brasserie du Pêcheur и Factortame II](#) (1996 г.), дело С-473/93, [Комисия / Люксембург](#) (1996 г.), дело С-213/07, [Michaniki](#) (2008 г.)). В тази своя практика Съдът разработи някои правни инструменти, с които на съдилищата на държавите членки се предоставя известна свобода на преценка и техните интереси се вземат сериозно предвид. Освен това Съдът понякога имплицитно коригира своята практика, за да вземе предвид опасенията на съдилищата на държавите членки. Най-известен е фактът, че Съдът създаде практика в областта на основните права под натиска на съдилищата на държавите членки: след създаването на Европейските общности Съдът на ЕС първоначално се противопостави на въвеждането на основните права в правния ред на ЕО (дело 36/59, [Ruhrkohlen-Verkaufsgesellschaft](#) (1960 г.)). Но когато конституционните съдилища на държавите членки се противопоставиха, Съдът промени своята практика. Предопределяйки решенията на германския Федерален конституционен съд и италианския Конституционен съд, Съдът постанови по дело [Internationale Handelsgesellschaft](#), че основните права „са неразделна част от общите принципи на правото“.

Б. По конкретни области

- Защитата на правата на човека се разглежда в решението от 14 май 1974 г. по дело 4-73 ([Nold Kohlen- und Baustoffgroßhandlung / Комисия на Европейските общности](#)), в което Съдът постанови, че основните права на човека са неотменна част от общите принципи на правото, за чието спазване той гарантира ([4.1.1](#)).
- Свободно движение на стоки: решението от 20 февруари 1979 г. по дело 120/78 ([Cassis de Dijon](#)), в което Съдът постановява, че всеки законно произведен продукт, пуснат на пазара в една държава членка, трябва по принцип да бъде приет на пазара на всяка друга държава членка.
- Свободно движение на хора: решението от 15 декември 1995 г. по дело С-415/93 ([Bosman](#)), в което Съдът постановява, че професионалният спорт е икономическа дейност, чието упражняване не следва да се възпрепятства от правилата на футболните федерации, уреждащи трансфера на играчи или ограничаващи броя на гражданите на други държави членки.
- Външни правомощия на Общността: решението от 31 март 1971 г. по дело 22-70 ([Комисия / Съвет](#)), с което бяха признати правомощията на Общността да сключва международни договори в области, които са уредени от общностни разпоредби.
- В решението си от 19 ноември 1991 г. по дела С-6/90 и С-9/90 ([Francovich и др.](#)) Съдът разви друго основно понятие: отговорността на държава членка за вреди, причинени на частноправни субекти вследствие на нарушение, извършено от тази държава членка под формата на нетранспониране или късно транспониране на директива в националното право.

- Различни решения относно социалната сигурност (дело 43-75, [Defrenne](#) (1976 г.), относно равното заплащане за мъже и жени) и здравословните и безопасни условия на труд (дело C-173/99, [VESTU](#) (2001 г.)).

Що се отнася до принципа на пропорционалност, в решението си от 16 юни 2015 г. (дело C-62/14, [Gauweiler и др.](#)) Съдът постановява, че съгласно постоянната практика на Съда принципът на пропорционалност изисква актовете на институциите на Съюза да бъдат годни да осъществят легитимните цели, преследвани от съответната правна уредба, и да не надхвърлят необходимото за осъществяването на тези цели. Следователно институциите и органите на ЕС трябва да претеглят различните засегнати интереси по такъв начин, че да се избегнат неблагоприятни последици, явно несъответстващи на преследваните цели (дело C-493/17 ([Weiss](#), точка 93)). Една от основните заслуги на Съда се състои във формулирането на принципа, според който Договорите не следва да бъдат тълкувани ограничително, а да се разглеждат в светлината на състоянието на интеграцията и на целите, определени от самите Договори. Посоченият принцип позволи приемането на законодателство в области, за които в Договора липсват специални разпоредби, например борбата срещу замърсяването: в решението си от 13 септември 2005 г. по дело C-176/03 ([Комисия / Съвет](#)) Съдът позволи на Европейския съюз да предприема мерки в областта на наказателното право, в случай че те бъдат счетени за „необходими“ за постигане на преследваната цел за опазване на околната среда.

[Съдебната мрежа на Европейския съюз](#) беше създадена по инициатива на председателя на Съда на ЕС и председателите на конституционните и върховните съдилища на държавите — членки на ЕС по случай 60-ата годишнина от подписването на Римските договори през 2017 г.

Тя е предназначена да насърчава обмена на информация относно съдебната практика между участващите национални съдилища и Съда на ЕС. Участващите национални съдилища и Съдът на ЕС публикуват на сайт с ограничен достъп информация за своята практика във връзка с правото на ЕС, по преюдициални въпроси, отнесени от националните съдилища до Съда на ЕС, както и във връзка с бележки и проучвания.

Платформата за сътрудничество на Съдебната мрежа на Европейския съюз, която е достъпна на всички езици на ЕС, обединява работата на съдиите от Съда на ЕС и на националните съдии в хода на техните съдебни дейности. Съдиите имат достъп до инструмент, който им позволява да предоставят на разположение на своите колеги своята практика, както и своята проучвателна и аналитична дейност с цел споделяне на знания и подобряване на ефективността.

Платформата има над 2 000 потребители в конституционните и върховните съдилища на държавите членки.

ОБЩ СЪД (1.3.9)

А. Компетентност на Общия съд (член 256 от ДФЕС)

Съдът на Европейския съюз се състои от две съдилища — от [Съд](#) и от [Общ съд](#). Съдът на Европейския съюз има изключителна компетентност по искове между институциите и по искове, заведени от държава членка срещу Европейския парламент и/или срещу Съвета, а Общият съд е компетентен като първа инстанция по всички останали искове от този вид, и по-конкретно по искове, предявени от частноправни субекти, и искове, заведени от държава членка срещу Комисията.

ДФЕС предвижда, че Общият съд е компетентен да разглежда като първа инстанция исковете, посочени в членове 263, 265, 268, 270 и 272 от ДФЕС, по-специално в областите, посочени по-долу, с изключение на исковете, заведени от държавите членки, от институции на Съюза или от Европейската централна банка, като разглеждането на тези искове е от изключителната компетентност на Съда на ЕС (член 51 от Статута на Съда на ЕС):

- жалби за отмяна на актовете на институциите, органите, службите или агенциите на ЕС или за установяване на неправомерно бездействие, внесени срещу институциите от физически или юридически лица (членове 263 и 265 от ДФЕС);
- искове, предявени от държави членки срещу Комисията;
- преюдициални запитвания съгласно член 267 от ДФЕС в специфични области (член 50б от Статута);
- искове за обезщетение за вреди, причинени от институциите или от органите, службите или агенциите на ЕС или от техни служители (член 268 от ДФЕС);
- спорове, отнасящи се до договори, сключени от Съюза или от негово име, с които изрично се предоставя компетентност на Общия съд (член 272 от ДФЕС);
- жалби в областта на интелектуалната собственост срещу актовете на Службата на Европейския съюз за интелектуална собственост (EUIPO) и на Службата на Общността за сортовете растения;
- спорове между Съюза и неговите служители, включително спорове между всички институции, органи, служби или агенции, от една страна, и техните служители, от друга страна;

Статутът може да разшири компетентността на Общия съд и по отношение на други области.

По принцип решенията, произнесени от Общия съд като първа инстанция, подлежат на обжалване пред Съда на ЕС, но единствено по отношение на правната страна на спора.

Б. Преюдициални заключения

Общият съд е компетентен да разглежда и да се произнася по преюдициални запитвания (член 267 от ДФЕС) в специфични области, определени от Статута

(член 256, параграф 3 от ДФЕС). През април 2024 г. в Статута (член 50б) бяха въведени разпоредби в това отношение, като [понастоящем в специфични случаи Общият съд също е компетентен да се произнася с преюдициални заключения](#). Прехвърлянето на Общия съд на част от компетентността за постановяване на преюдициални заключения би трябвало да позволи на Съда да отдели повече време и ресурси за разглеждането на най-важните преюдициални запитвания.

В. Компетентност по обжалване

Решенията на Общия съд могат да се обжалват пред Съда на ЕС в срок до два месеца след постановяването им, но единствено по отношение на правната страна на спора.

СЪД НА ПУБЛИЧНАТА СЛУЖБА НА ЕВРОПЕЙСКИЯ СЪЮЗ

На 1 септември 2016 г. компетентността за разглеждане на спорове между Съюза и неговите служители беше прехвърлена на Общия съд ([1.3.9](#)), а Съдът на публичната служба на Европейския съюз, създаден през 2004 г., беше разпуснат. [Регламент \(ЕС, Евратом\) 2016/1192](#) на Европейския парламент и на Съвета от 6 юли 2016 г. за прехвърляне на Общия съд на компетентността да разглежда като първа инстанция споровете между Европейския съюз и неговите служители съответно отмени дотогавашното Решение 2004/752/ЕО, Евратом на Съвета за създаване на Съда на публичната служба на Европейския съюз. Висящите дела пред Съда на публичната служба бяха прехвърлени към Общия съд, който продължава разглеждането им от положението, в което са били към посочената дата, като процесуалните действия, предприети до тази дата от Съда на публичната служба по тези дела, запазват своето действие.

По отношение на жалбите срещу решения на Съда на публичната служба, които към 1 септември 2016 г. — момента на прехвърляне на компетентността, са били в процес на разглеждане или са били подадени след тази дата, беше въведен преходен режим. Общият съд запазва компетентността си да разглежда и да се произнася по такива жалби. Съответно за въпросните производства продължават да се прилагат членове 9—12 от приложение I към Статута на Съда.

РОЛЯ НА ЕВРОПЕЙСКИЯ ПАРЛАМЕНТ

Съгласно член 257 от ДФЕС Европейският парламент и Съветът, като действат в съответствие с обикновената законодателна процедура, могат да създават специализирани съдилища към Общия съд, натоварени да разглеждат като първа инстанция определени категории искиове в специфични области. Изисква се Европейският парламент и Съветът да действат чрез регламенти или по предложение на Комисията, след консултация със Съда, или по искане на Съда, след консултация с Комисията.

Съгласно член 281 от ДФЕС [Статутът на Съда на Европейския съюз](#) е включен в отделен протокол — [Протокол № 3](#) и Европейският парламент и Съветът [в съответствие с обикновената законодателна процедура](#) могат да изменят този

Статут. Парламентът и Съветът [наскоро направиха преглед](#) на [искането на Съда за изменение на Протокол № 3](#).

Парламентът е една от институциите, посочени в член 263 от ДФЕС, които могат да завеждат иски (като страна) пред Съда.

В съответствие с член 218, параграф 11 от ДФЕС Парламентът може да поиска становището на Съда на ЕС относно съвместимостта на предвидено международно споразумение с Договорите. В случай на отрицателно становище от страна на Съда предвиденото споразумение не може да влезе в сила, освен ако не се нанесат изменения в него или не се преразгледат Договорите.

Alexandru-George Moş / Udo Bux / Mariusz Maciejewski
05/2024